

En styrket pædagoguddannelse

– anbefalinger fra Følgegruppen
for pædagoguddannelsen

1. Indledning	3
2. Baggrund for reformen og følgegruppens arbejde	5
3. Oversigt over følgegruppens anbefalinger	7
4. Anbefalinger	8

ISBN-nr.: 978-87-92601-17-9

UDGIVET AF: Styrelsen for Videregående
Uddannelser og Uddannelesesstøtte for
Følgegruppen for pædagoguddannelsen

REDAKTION: Morten Mommsen, Sekretariatet
for Følgegruppen for pædagoguddannelsen

LAYOUT: Slotsholm A/S

FOTOS: Sif Meincke

1. Indledning

Pædagoguddannelsen er en mellemlang videregående uddannelse, der udbydes af professionshøjskoler. Uddannelsen skal give studerende et teoretisk og praktisk grundlag for at udføre arbejdet som pædagog og herigenom også bidrage til udvikling af den pædagogiske profession.

Den pædagogiske profession er kendtegnet ved at være bred og under konstant forandring. Som følge af de alstidige samfundsopgaver, pædagoger skal bidrage til løsning af, udvides arbejdsmarkedet for pædagoger i stadig flere retninger.

Den seneste kommunalreform medførte en række ændringer i opgavevaretagelsen mellem stat, amter/regioner og kommune, hvilket har stillet nye krav til det pædagogiske arbejdsmarked og til uddannelsen. For at sikre behovet for mere kvalitet i professionsbacheloruddannelserne blev også professionsbachelorsektoren reformed. I 2008 blev pædagoguddannelsen sammen med de øvrige professionsbacheloruddannelser samlet i tværfaglige professionshøjskoler. Disse har skabt stærkere forudsætninger for bedre uddannelse, bl.a. tæt dialog med aftagere, tværfagligt samarbejde og inddragelse samt anvendelse af den nyeste viden.

Det brede behov for dygtige pædagoger betyder, at professionshøjskolerne skal uddanne de studerende til at arbejde med mange forskellige målgrupper. En del pædagoger arbejder med børn, men andre arbejder med mennesker i andre aldersgrupper. Pædagoger skal kunne håndtere mennesker med varierende funktionsevner, med forskellig social baggrund og diverse etniske oprindelser samt mennesker, der lever på kanten af samfundet.

Uddannelsen skal tilgodese krav og behov fra mange typer af pædagogiske arbejdspladser. Det gælder fx vuggestuer, børnehaver, fritidshjem og -klubber, kriminalforsorgen, folkeskolen, dagbehandlingstilbud, plejehjem, bosteder for mennesker med nedsatte funktionsevner, psykiatriske institutioner og krisecentre for voldsramte. På mange af de arbejdspladser, hvor pædagoger ansættes, regulerer staten de samfundsmaessige mål og værdier, der er bestemmende for arbejdet.

Uanset type af arbejdsplads og målgruppe er kernen i den pædagogiske profession at skabe rammer for *det gode liv*. Det gode liv forudsætter blandt andet, at børn, unge og voksne – uafhængigt af funktionsevne og baggrund – sikres ret til og mulighed for at udvikle sig og for at deltage i fællesskaber. Pædagoger har et medansvar for, at det lykkes. Ud over de umiddelbare individuelle menneskelige gevinsten skal der herved opnås gode betingelser for at opretholde og udvikle et demokratisk, socialt og oplyst samfund.

Såfremt dette skal lykkes, skal uddannelsen give de studerende mulighed for at opnå en stærk faglighed. Det er en faglighed, der kvalificerer til at arbejde reflekteret og udviklingsorienteret med omsorgs-, udviklings-, dannelses- og læringsopgaver.

En god uddannelse kan kun sikres ved, at alle involverede aktører bidrager. Uddannelsesstederne skal tilbyde en undervisning, der – ud over generelt at have høj kvalitet – er baseret på ny viden og praktiserer hensigtsmæssige undervisningsformer. Praksisfeltet, herunder praktikstederne, skal være bevidst om dets ansvar som læringsrum og koblingen til uddannelsen. De studerende skal bruge deres engagement og påtage sig medansvar i forhold til deres uddannelse og profession.

Studerende skal uddannes til – selv og i samarbejde med andre – at planlægge, udføre, koordinere og evaluere. De skal kunne udvikle pædagogisk arbejde og tilrettelægge indsatsen, der fremmer udviklingen blandt børn, unge og voksne. De skal også kunne bruge og videreforske viden og teori ud fra de dilemmaer og erfaringer, der opstår i praksis. Teori skal udfordre praksis, og praksis skal udfordre teori. Kun på den måde bliver studerende i stand til at evaluere og forholde sig kritisk og fornyende til egen praksis.

Pædagoguddannelsen blev reformed i 2006. Formålet var at styrke kvaliteten af uddannelsen. Dette mål er til dels indfriet, men der er stadig plads til en række forbedringer. Følgegruppen mener, at der er behov for ændringer af uddannelsen, hvis den fremover i højere grad skal sikre, at nyuddannede pædagoger er reflekterende praktikere, der kan imødekomme de foranderlige krav til professionen.

En styrket uddannelse vil efter følgegruppens vurdering kunne opnås ved

- at professionshøjskolerne får mere frihed til at fokusere uddannelsens indhold
- en løbende justering af uddannelsens kompetenceprofil
- bedre samspil mellem de praktiske og de teoretiske dele af uddannelsen
- bedre rammer for den faglige fordybelse
- flere undervisningstimer
- revision af praktikken
- øget specialisering
- eftersyn af linjefagene
- mere fleksibel organisering af uddannelsen
- fortsat udvikling af uddannelsens vidensgrundlag

2. Baggrund for reformen og følgegruppens arbejde

REFORMEN AF 2006

Den nuværende Lov om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog trådte i kraft 1. januar 2007. De første studerende begyndte på uddannelsen den 1. august 2007 og dimitterede 2010/2011.

Loven blev til på baggrund af et politisk ønske om at reformere pædagoguddannelsen fra 1991. Baggrunden var blandt andet en evaluering fra Danmarks Evalueringsinstitut i 2003. Denne dokumenterede et behov for en væsentlig nytænkning af uddannelsen med det klare formål at styrke fagligheden og de studerendes udbytte af uddannelsen.

Hovedformål med 2006-reformen var at:

- indføre centralt fastlagte kundskabs- og færdighedsområder (CKF)
- reducere antallet af obligatoriske fag og indføre linjefag
- styrke faget dansk
- styrke specialisering mod bestemte arbejds-/funktionsområder
- formalisere progressionen i praktikken
- indføre et tværprofessionelt element
- skærpe adgangskravene

FØLGEGRUPPEN

I slutningen af 2010 besluttede den daværende undervisningsminister – efter ønske fra flere af uddannelsens interesserenter – at gennemføre en evaluering af pædagoguddannelsen. Målet med denne evaluering var at få undersøgt, om formålene med reformen fra 2006 er blevet indfriet, og om uddannelsen er tidssvarende.

I begyndelsen af 2011 nedsatte ministeren en faglig følgegruppe for uddannelsen med medlemmer, der alle har en væsentlig viden om og berøring med uddannelsen. Medlemmerne blev personligt udpeget og beskikket for perioden fra 1. februar 2011 til 1. februar 2013. Ud over generel rådgivning om uddannelsen skulle følgegruppen planlægge og følge en evaluering af uddannelsen.

RAMMERNE FOR EVALUERINGEN OG FØLGEGRUPPENS ANBEFALINGER

Følgegruppen udarbejdede et udbudsmateriale for evalueringen af pædagoguddannelsen. I den forbindelse indkaldte den en række interesserter og eksperter.

Følgegruppens medlemmer:

Formand, Klaus Majgaard (*tidligere kommunaldirektør i Furesø Kommune*)

Allan Baumann (*faglig sekretær, BUPL*)

Anders Refslund Hamming (*formand for censorformandskabet for pædagoguddannelsen*)

Grethe Andersen
(*skoleleder, Vester Mariendal Skole*)

Lis Madsen
(*uddannelsesleder, Professionshøjskolen UCC*)

Marie Sonne (*1. næstformand, Socialpædagogernes Landsforbund*)

Peter Møller Pedersen (*uddannelseschef, Professionshøjskolen VIA UC*)

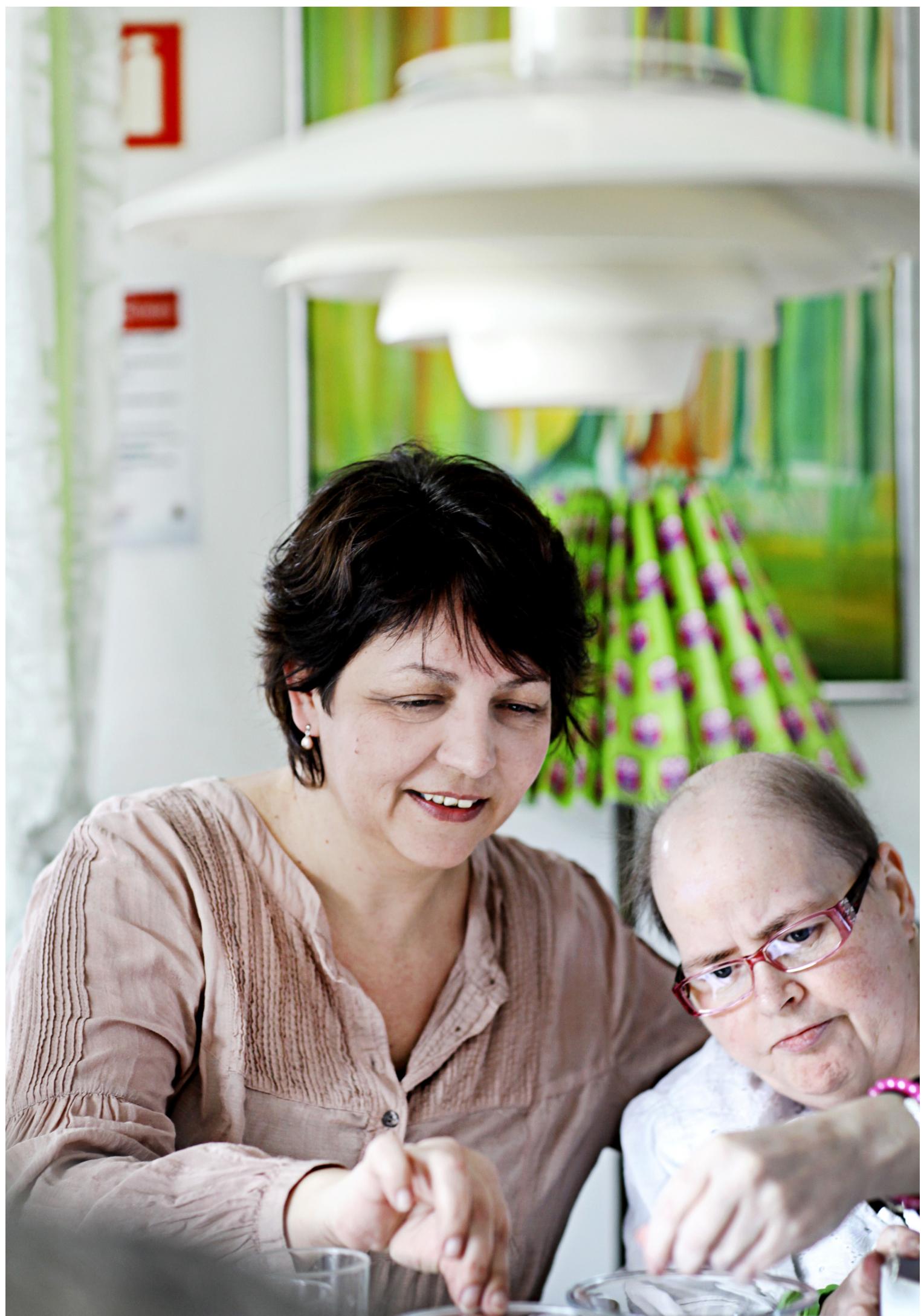
Peter Østergaard Andersen (*lektor, Københavns Universitet*)

Rambøll Management vandt udbuddet og har evaluert uddannelsen i perioden september 2011-marts 2012.¹ Undervejs i forløbet har følgegruppen afholdt flere møder med evaluator.

Evalueringen har haft fokus på to områder: 1) Hvorvidt intentionerne med reformen af uddannelsen er indfriet og 2) hvorvidt uddannelsen matcher behovet for kompetencer på arbejdsmarkedet.

Med udgangspunkt i evalueringen og i diverse oplæg fra eksterne eksperter har følgegruppen udviklet et sæt af anbefalinger til uddannelsesministeren.

Givet den tidsramme, som følgegruppen har haft til rådighed, er der fokuseret på de områder, hvor der er konstateret de mest markante behov for ændringer af pædagoguddannelsen. Der er således ikke tale om en systematisk vurdering af alle ændringer af uddannelsen indført med reformen i 2006.

3. Oversigt over følgegruppens anbefalinger

Anbefalingerne – som er nærmere beskrevet i afsnit 4 – er struktureret omkring syv temaer:

1. DEREGULERING OG KOMPETENCEPROFIL/-MÅL

De detaljerede faglige krav i form af faglige kompetencemål og Centrale Kundskabs- og Færdighedsområder (CKF'er) bør omlegges. Vægten bør være på mål for de kompetencer, som de studerende tilegner sig, snarere end for indholdet og tilrettelæggelse af undervisningen. Derfor foreslås indført en overordnet kompetenceprofil for uddannelse samt en række kompetencemål for de enkelte fag. På den baggrund vil de mere detaljerede krav til fagenes tilrettelæggelse og indhold kunne forenkles og fokuseres. Desuden bør øvelseselementet i uddannelsens fag styrkes, så de studerende opnår bedre handlingskompetencer.

2. FAGLIG FORDYBELSE OG BEDRE RAMMEVILKÅR

Følgegruppen opfordrer til, at der tilføjes flere ressourcer for at øge antallet af undervisningstimer på uddannelsen. Samtidig opfordrer gruppen til at uddannelsesstudererne lærer af hinanden med hensyn til bedre udnyttelse af de økonomiske rammevilkår. Desuden skal de studerende i højere grad forberedes på at studere på en videregående uddannelse, ligesom de studiemæssige krav til studerende skal tydeliggøres.

3. REVISION AF PRAKTIK

Praktikken og særligt de to lønnede praktikperioder bør tages op til fornyet overvejelse. En afskaffelse af den lønnede praktik i 2. og 3. praktikperiode anbefales for at skabe forbedrede rammer for praktikken som læringsrum. Desuden skal der sikres en mere kvalificeret vejledning i forbindelse med praktikken, mere formaliserede prøveformer i praktikken, og endelig bør der ses på mulighederne for at reducere den samlede praktikvarighed. Samtidig bør der sikres en større dynamisk sammenhæng og mere udveksling mellem læring i praktik og læring i fagene.

4. ØGET SPECIALISERING

Specialiseringen foreslås omlagt, så den fremover får et øget omfang. Følgegruppen anbefaler, at der iværksættes forsøg med øgede specialiseringsformer inden for rammerne af enhedsuddannelsen. Det skal ske for at tilvejebringe erfaringer med, hvordan behovet for specialiserede pædagogiske

kompetencer kan dækkes i grunduddannelsen. Endvidere anbefaler følgegruppen, at mulighederne for mere systematisk videre- og efteruddannelse, der tager højde for behovet for uddannelse af specialiserede pædagoger, bliver forbedret.

5. ÆNDRING AF LINJEFAGENE

Linjefagene skal i højere grad sikre, at de studerende får bedre muligheder for – i løbet af uddannelsen – at opnå flere praktiske og didaktiske færdigheder og handlingskompetencer. Desuden skal linjefagene ikke rumme så mange og brede mål, men i stedet fokuseres om færre mål og faglige elementer. Følgegruppen opfordrer også til, at linjefagsrækken udvides med 1-2 nye linjefag for at hindre CKF-traengsel og for at sikre, at behov for viden om andre end de nuværende færdighedsområder dækkes.

6. EN MERE FLEKSIBEL UDDANNELSE

Uddannelsen bør gøres mere fleksibel for at imødekomme behov for tværprofessionelt samarbejde i uddannelsen og internationalisering. Følgegruppen forslår derfor, at såvel de obligatoriske fag som linjefagene kan organiseres i mindre, afgrænsede uddannelseselementer, samtidig med at der åbnes for en ændring af de centralt fastlagte semesterafhængige prøver.

7. FORTSAT STYRKELSE AF UDDANNELSENS VIDENSGRUNDLAG

Udviklingsbaseringen af uddannelsen bør udvides til forskningsbasering. Samarbejdet mellem professionshøjskolerne og forskningsinstitutionerne samt universiteterne om vidensgrundlaget for uddannelsen skal samtidig styrkes, og der skal udvikles mere viden om pædagogisk virksomhed inden for professionsfeltet. Desuden skal det sikres, at studerende får mulighed for at tilegne sig forudsætninger for at gennemføre udviklingsforløb under uddannelsen.

Som det fremgår, peger nogle anbefalinger mod en ændring af loven og bekendtgørelsen, mens andre vil være op til uddannelsens aktører at implementere. Herudover er der anbefalinger om nærmere undersøgelse på udvalgte områder. Følgegruppen opfordrer til dialog om anbefalingerne.

4. Anbefalinger

Følgegruppens anbefalinger er inddelt i syv temaer, som udgør den overordnede ramme for anbefalingerne. Under de syv temaer indgår i alt 13 anbefalinger.

De syv temaer og de 13 anbefalinger fremgår – i kort form – nedenfor:

TEMA
01

Deregulering og kompetenceprofil/-mål

UDFORDRING

Med reformen af pædagoguddannelsen i 2006 blev fagligheden søgt styrket. Et af midlerne var at gøre uddannelsens faglige indhold tydeligere. Der blev fx sat mål for hvert enkelt fag.

Før 2006 var det et anliggende for hvert uddannelsessted at formulere kundskabs- og færdighedsområder inden for uddannelsens enkelte dele.² Efter 2006 blev kravene til fagligheden formuleret i form af en række centralt fastlagte kundskabs- og færdighedsområder (CKF) tilknyttet hvert enkelt fag og fagligt element i uddannelsen. Disse blev indskrevet i uddannelsesbekendtgørelsen.

Eksempler på centrale kundskabs- og færdighedsområder (CKF'er) fra faget Pædagogik

- a) Opdragelse, dannelse, læring, omsorg, socialisering og udvikling.
- b) Pædagogens fagidentitet og kompetenceområder aktuelt, historisk og komparativt.
- c) Menneskers levevilkår, livsformer og identitet, herunder etnicitet, generation, køn m.v.

Indførelsen af centralt fastlagte CKF'er har medført fælles nationale standarder for kundskaber og færdigheder inden for hvert fag og faglige element.

Den nationale standardisering er resultatet af et ønske om mere ensartethed. Den må ses som et udtryk for en høj grad af statslig detailregulering af indholdet af uddannelsens enkelte dele.

Følgegruppen har som tværgående anbefaling, at de ændringer, der måtte blive gennemført som følge af følgegruppens arbejde, efterfølgende bliver evalueret på et forskningsbaseret grundlag.

Før 2006 var pædagoguddannelsen præget af mange fag. Det gav visse udfordringer. I 2004 afgav den daværende undervisningsminister en redegørelse til Folketinget om pædagog- og læreruddannelsen.³ Her konstateres det, at den brede fagrække gør det vanskeligt for studerende at blive indført grundigt i hvert fag. Med 2006-reformen blev antallet af fag derfor reduceret. Rambølls evaluering viser, at en sådan *fagtrængsel* (at for mange fag kæmper om de studerendes opmærksomhed) ikke længere udgør et problem.

Fagtrængslen er med den nye uddannelse blevet erstattet af en *CKF-trængsel*. Det betyder, at det er svært for studerende at blive grundigt indført i alle fagenes CKF'er. Hertil kommer, at fagene ikke giver læring i alle de kompetencer, der efterspørges i praksis. Overordnet set synes især mere praktiske kompetencer at være gledet i baggrunden. Det risikerer at gå ud over de studerendes praktiske færdigheder.

VIDEN OG VURDERING

Rambølls evaluering viser, at CKF'er og de faglige kompetencemål rummer både styrker og svagheder.

På den ene side bidrager de positivt til at skabe klarhed over uddannelsens indhold og formål. Derved bidrager de til at gøre det klart, hvad pædagogernes faglighed består i. Desuden udgør CKF'erne et styringsgrundlag for undervisningen.

På den anden side skaber de mange CKF'er og faglige kompetencemål en trængsel af emner i uddannelsen. Det kan være vanskeligt for uddannelsesstederne at honorere de mange og forholdsvis forskelligartede krav til de enkelte fag og faglige elementer i undervisningen. Eksempelvis er det udfordrende at få undervisningen i

linjefaget *Værksted, natur og teknik* til at omfatte så forskellige kundskabs- og færdighedsområder som it, dyr, planter og billedkunst.

Flere undervisere og studieledere gør i evalueringen opmærksom på, at det i for høj grad er nødvendigt at tolke, omsætte og vægte CKF'erne på de enkelte uddannelsessteder på grund af trængslen af CKF'er i hvert fag og fagligt element. Ellers er det ikke muligt at omsætte CKF'erne til undervisning. Det medfører, at nogle dele prioriteres, mens andre dele af fagene udelades.

Ifølge Rambølls evaluering er de brede fag i uddannelsen, såsom linjefaget *Værksted, natur og teknik*, udfordret af, at de skal leve op til så mange forskelligartede krav. Der er en risiko for, at det går ud over det faglige niveau. Det er således ikke muligt at give de studerende kompetencer inden for alle dele af faget.

Evalueringen viser, at der til trods for de mange CKF'er er en række efterspurgt kompetencer, som ikke dækkes i tilstrækkelig grad af uddannelsen. Det gælder fx de studerendes evne til at indgå i forskellige organisationer og ledelsesformer; evnen til at agere inden for love og regler samt administrative og økonomiske rammer; evnen til at dokumentere og evaluere processer, der fremmer brugerens trivsel og læring; og evnen til at kommunikere i skrift og tale med kolleger i og uden for egen profession samt forvaltning og sociale myndigheder.

Ligeledes viser evalueringen, at mange efterspørger en styrkelse af faglige emner som udviklingspsykologi, sundhed, sygdomslære og konflikthåndtering.

Følgegruppen vurderer på baggrund af ovenstående, at uddannelsens fag og faglige elementer trænger til en mere tydelig profil. Fokus og dybde bør prioriteres. De studerendes analytiske og refleksive kompetencer skal styrkes. Følgegruppen vurderer, at der er brug for en fokusering af fagene/de faglige elementer, der gør de studerende til *reflekterende praktikere* på de faglige områder, som hvert fag og faglige element rummer.

For at nå målet om mere fokusering og dybde vurderer følgegruppen, at der er behov for et eftersyn af fagene og de faglige elementer. Der er behov for en omlægning af de mange og brede CKF'er. Eftersynet skal samtidig benyttes til at sikre, at der i endnu højere grad sikres et match mellem de studerendes kompetencer, arbejdsmarkedets aktuelle behov og den nyeste pædagogiske viden. På et overordnet niveau er det særligt handlingsorienterede kompetencer og evnen til at handle på baggrund af analytiske kompetencer, der efterspørges blandt såvel de studerende som aftagerne.

Følgegruppen vurderer, at der bør lægges mere vægt på øvelser i fagene, idet øvelser kan bidrage til at udvikle evnen til at handle på baggrund af relevant viden. Det gælder alle uddannelsens fag, men særligt linjefagene, der forbereder de studerende til at indgå og deltage i kulturaktiviteter. De

studerende skal gennem øvelser øge deres egne kompetencer inden for eksempelvis musik, billedkunst, drama, dans og idræt. Det vil også forberede dem på at varetage didaktiske processer.

Følgegruppen ser samtidig fordele i en mindre grad af central detailstyring af fagene/de faglige elementers indhold. Indfører man i stedet en kompetenceprofil for pædagoger og klare kompetencemål, kan uddannelsen blive mere fleksibel (jf. tema 6.). En styring efter mål for læringsudbytte i stedet for faglige indholdsmål vil medføre større og ændrede muligheder for professionshøjskolerne, der kan udnyttes til at tilrettelægge det nærmere indhold af fagene og de faglige elementer på en måde, så de studerende får de rette kompetencer og stærkest mulige faglighed.

Indførelsen af en sådan profil og sådanne mål kan tænkes som en omlægning af de nuværende tre niveauer for hvert enkelt fag og faglige element (fagenes signalement, de faglige kompetencemål og CKF'er).

Kompetenceprofilen skal omfatte en beskrivelse af grundkompetencerne for pædagoger. De enkelte kompetencemål skal omfatte en beskrivelse af de faglige kompetencer for hvert fag og faglige element. Fælles for den overordnede kompetenceprofil og de enkelte kompetencemål er, at de skal formuleres som læringsudbytte. Kompetenceprofilen og -målene skal desuden være dynamiske og kunne gøres til genstand for løbende revision.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 1

Følgegruppen anbefaler, at de faglige kompetencemål og CKF'er omlægges til en kompetenceprofil for pædagoger og kompetencemål for hvert fag/fagligt element. Disse skal beskrive det udbytte, som den studerende skal have af uddannelsen som helhed og i de enkelte fag. Desuden anbefales, at der nedsættes et forum med inddragelse af relevante parter, der får ansvar for at sikre en løbende opdatering af kompetenceprofilen for uddannelsen.

ANBEFALING 2

Følgegruppen anbefaler, at der stilles krav om, at der indgår et øvelseselement som en obligatorisk del af uddannelsens fag. Formålet er at øge de studerendes praktiske kompetencer i samspil med de teoretiske og analytiske.

Faglig fordybelse og bedre rammevilkår

UDFORDRING

De studerendes faglige udbytte af pædagoguddannelsen afhænger af, hvordan undervisningen er organiseret, af øvrige læringsaktiviteter på uddannelsen og af de fordybelsesmuligheder, som denne organisering muliggør.

2006-reformens bestræbelser på at styrke det faglige niveau og sikre rammer for faglig fordybelse indebar imidlertid ikke ændrede krav til, hvordan man skulle tilrettelægge eller gennemføre undervisningen eller øvrige læringsaktiviteter på uddannelsen.

Det fremgår af den gældende uddannelsesbekendtgørelse, at regler om undervisnings- og arbejdsformer samt andre studieaktiviteter fastsættes af den enkelte professionshøjskole i de lokale studieordninger.⁴ Konsekvensen er, at der fra centralt hold ikke stilles krav om bestemte undervisningsformer, minimumstimer for undervisningen etc.

De studerendes muligheder for at udnytte uddannelsens potentialer for faglig fordybelse udfordres af flere tendenser: Dels er de studerende blevet yngre og dermed mere studieuferne ved optag på uddannelsen, dels bruger de begrænset tid på studierne, og (udvalgte) uddannelsessteder tilbyder et relativt lavt antal undervisningstimer.⁵ I praksis betyder det, at en stor del af de studerende får svært ved at etablere en egentlig studieidentitet.

VIDEN OG VURDERING

Flere undersøgelser peger i retning af, at pædagogstuderende har forholdsvis få undervisningstimer pr. uge.

Danmarks Evalueringssinstituts evaluering fra 2003 af den tidligere pædagoguddannelse (fra 1991) viste, at undervisningen på seminarerne bevægede sig væk fra klasseundervisning i afgrænsede fag. Allerede dengang stod det klart, at de studerende ønskede mere undervisning. De kritiserede uddannelsesstederne for at udbyde for lidt lærerstret undervisning og i stedet tilrettelægge for mange læringsaktiviteter som projekt- eller gruppearbejde.⁶

Rambølls evaluering viser, at uddannelsen overordnet set tilbyder de studerende gode muligheder for faglig fordybelse. Det fremgår dog også, at både de studerendes faglige udbytte og muligheden for faglig fordybelse er truet af de for-

holdsvis få timer, som studerende anvender på at forberede sig, og på at deltage i undervisning.

Det fremgår af en undersøgelse fra 2011 foretaget af Dansk Magisterforening, Socialpædagogerne og BUPL samt De Pædagogstuderendes Studieorganisation, at pædagogstuderende i gennemsnit modtager blot 11 undervisningstimer om ugen.⁷ Samme billede tegner sig i en undersøgelse foretaget af Professionshøjskolernes Rektorkollegium i 2011. Ifølge denne undersøgelse er det gennemsnitlige ugentlige undervisningstimer for pædagoguddannelsen 11,5 timer. Det er det laveste antal undervisningstimer for de i alt seks professionsbacheloruddannelser, der indgår i undersøgelsen. Ifølge samme undersøgelse varierer det gennemsnitlige undervisningstimer markant fra semester til semester. Og der kan være store forskelle uddannelsesstederne imellem. Fra 5,3 timer som det laveste til 20,2 timer som det højeste antal undervisningstimer.⁸

Få undervisningstimer kan have andre negative konsekvenser for uddannelsen, som rækker ud over de studerendes udbytte af undervisningen. Der syntes fx at være en tydelig relation mellem typer af læringsaktiviteter og risikoen for frafald af studerende. I en undersøgelse gennemført af Anvendt KommunalForskning angiver studerende på udvalgte professionsbacheloruddannelser, herunder pædagoguddannelsen, typiske grunde til at overveje at afbryde studiet. De mest typiske begrundelser er for få undervisningstimer, for mange aflyste timer samt for meget gruppearbejde.⁹

På baggrund af ovenstående vurderer følgegruppen, at der er behov for at sikre mere undervisning. Hvis der tilføres flere ressourcer til undervisning, vil der blive skabt bedre betingelser for faglig fordybelse. Samtidig er der behov for, at eksisterende ressourcer udnyttes og prioriteres bedre. Det skal sikre, at de uddannelsessteder, der tilbyder færrest undervisningstimer, får hævet antallet af undervisningstimer.

Følgegruppen anerkender, at læringsaktiviteter på pædagoguddannelsen udgøres af andet end traditionel klasseundervisning. De studerende skal derfor også sikres rammer for at udnytte potentialet i andre uddannelsesaktiviteter. Det sikres bl.a. ved studiefaciliteter af høj kvalitet og gennem vejledning, der gør de studerende fortrolige med de mangfoldige studieformer på videregående uddannelser.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 3

Følgegruppen anbefaler, at der tilføres flere ressourcer til brug for at øge antallet af undervisningstimer på de enkelte uddannelsessteder. Samtidig anbefales, at uddannelsesstederne lærer af hinanden med hensyn til bedre udnyttelse af de økonomiske rammevilkår.

ANBEFALING 4

Følgegruppens opfordrer endvidere til, at der skabes bedre studiemæssige rammer for de studerende på baggrund af uddannelsesstedernes bevidste refleksioner om selvstudiers konkrete muligheder og begrænsninger, deres relevante udformning som undervisnings- og studieform og forhold til øvrige uddannelsesaktiviteter. Således skal kravene til de studerendes medansvar for læring gøres tydeligere.

TEMA 03

Revision af praktik

UDFORDRING

Det fremgår af forslaget til lov om uddannelsen til professions-bachelor som pædagog, at et væsentligt formål med 2006-reformen var at styrke de studerendes udbytte af praktikken i uddannelsen.

Praktikkens omfang blev ikke ændret. Praktikken udgør således stadig 75 ECTS-point ud af uddannelsens samlede 210 ECTS-point. Til gengæld blev rammerne for indholdet ændret betragteligt.

Med reformen blev der således sat klare mål for – og krav til – hver af de tre praktikperioder. Derved blev det gjort tydeligt, at praktik har et uddannelsesperspektiv. Desuden kom der krav i bekendtgørelsen om, hvordan praktikken bør forberedes, gennemføres og efterbehandles. Og der kom krav til henholdsvis uddannelsesinstitution, praktiksted og den studerende.

Reformen bød også på progressionskrav til praktikken, der kommer til udtryk ved gradvis inddragelse af flere perspektiver i forhold til den pædagogiske profession og praksis. Således blev der tilføjet regler om, at den studerende i 1. praktikperiode hovedsageligt skal have fokus på den pædagogiske relation, i 2. praktikperiode på den pædagogiske institution og i den 3. praktikperiode på den pædagogiske profession.

Praktikken udgør et vigtigt forhold, idet praktikken tilbyder den studerende et læringsrum tæt på professionen, hvor

uddannelsens vidensformer bringes i spil. Et hovedformål med at styrke praktikken var at udnytte dette særlige læringsrum til at give de studerende gode muligheder for refleksion og teoretiske overvejelser. Dette ville kunne give perspektiv til viden, forståelse og færdigheder for uddannelsens øvrige fag og faglige elementer.

Siden 1991 har der været lønnede praktikker i pædagog-uddannelsen, som ved flere lejligheder er blevet søgt erstattet af SU for at understrege, at praktikken er et lærings- og refleksionsrum.¹⁰

Udbyttet af praktikken udfordres i dag af, at de studerende i 2. og 3. praktikperiode har en værdi som arbejdskraft. Det skaber ikke optimale betingelser for læring og refleksion, fordi de studerende betragtes som egentlig arbejdskraft og indgår i institutionernes normering. Andre væsentlige udfordringer er, at der mangler kvalitet i vejledningen, praktikkens prøveformer samt usikkerhed om, hvorvidt praktikken er udformet på den mest hensigtsmæssige måde. Endelig udgør længden af praktikken en udfordring, hvis der skal friges plads til fokusering af andre dele af uddannelsen.

VIDEN OG VURDERING

Ifølge Rambølls evaluering tilkendegiver undervisere og praktiksteder en overvejende positiv vurdering af praktikken som helhed. Og ligesom dimittenderne er de generelt tilfredse med både antallet af praktikperioder og længden af perioderne. Der er dog også en forholdsvis stor andel af

praktikstederne, der angiver, at praktikken enten ikke er styrket eller ligefrem er svækket eller meget svækket med ændringerne i 2006-reformen.

De to lønnede praktikperioder udgør en særlig udfordring. Et flertal af både studerende, studieledere, undervisere samt praktiksteder stiller sig skeptisk over for de lønnede praktikperioder. Ifølge disse har de lønnede praktikperioder den negative konsekvens, at de studerende får mindre tid til refleksion. Desuden risikerer fokus på læringsmål at forsvinde helt, når de studerende indgår i praktikstedernes normeringer og på den måde betragtes som en arbejdskraft.

Praktikstedets engagement og løbende opsamling på praktikken har stor betydning for de studerende. Ifølge evalueringen mangler de studerende imidlertid kvalificeret vejledning undervejs i praktikken. Det anses som problematisk, når praktikvejlederne ikke er formelt uddannet eller på anden vis har modtaget undervisning i de krav, der er til praktikken.

Uddannelsesreglerne indeholder ikke bestemmelser for kvaliteten af eller niveauet for vejledningen. Det fremgår blot af bekendtgørelsen, at praktikstedet er ansvarlig for vejledning.

Et forhold, der også har indflydelse på praktikkens kvalitet, er prøveformen. Det fremgår af uddannelsesbekendtgørelsen, at praktikstedet indstiller, og uddannelsesstated godkender de studerendes praktik. Rambølls evaluering indikerer, at denne bedømmelsespraksis har utilsigtede og negative konsekvenser, herunder at uddannelsessteder kan godkende en studerendes praktik, uanset om praktikstedet mener, at den bør underkendes.

Følgegruppen vurderer først og fremmest, at SU-finansierede praktikperioder, i stedet for de lønnede praktikperioder, vil muliggøre et højere læringsudbytte for de studerende i 2. og 3. praktikperiode. På samme måde vil et øget fokus på vejledning af de studerende i praktikken have positive effekter.

Følgegruppen ser desuden et behov for at reducere varigheden af praktikken. Kortere praktikperioder vil bl.a. frigive ECTS-point til en øget specialisering (se tema 4) og til øvelses-elementer i de enkelte fag (se tema 1). Flere praktikperioder end de nuværende tre, der samtidig reduceres i omfang, kan også sikre en større grad af dynamik i vekselvirkningen mellem teori og praksis. Anbefalingen om reduktion af praktikken skal blandt andet ses i lyset af, at der er behov for at prioritere andre dele af uddannelsen højere.

Følgegruppen vurderer også, at der bør sikres en bedre overensstemmelse mellem praktikstedets og uddannelsesstedets vurdering af den studerendes udbytte. Derudover skal de studerendes retstilling fremmes gennem bedre vilkår

for at klage over bedømmelsen i forbindelse med praktikken. Derfor bør der stilles højere krav til vurderingen, således at denne vurderes på lige fod med de øvrige prøver i uddannelsen. Det bør ske gennem prøveformer, der er afgrænset i tid, rum og sted, men som ikke behøver at have karakter af traditionel eksamen. Prøveformerne skal baseres på en betydelig inddragelse af praktikstedet.

For at styrke dynamikken mellem praktiksted og uddannelsesinstitution yderligere bør der være mulighed for at ramme-sætte og udforme praktikken på mere mangfoldige og hensigtsmæssige måder end de eksisterende. For eksempel kan praktikperioderne sigte mod forskellige former for studier af pædagogisk praksis, hvor der lægges vægt på at undersøge afgrænsede temaer, forhold og problemstillinger. Det kan også aftales, at der som led i en af praktikperioderne arbejdes med forskellige observations- eller evalueringsmetoder. Eller at den studerende i praktikperioden fordyber sig i et pædagogisk emne, der har en relation til den studerendes studieforløb og interesser.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 5

Følgegruppen anbefaler, at de lønnede praktikperioder omlægges til SU-finansierede praktikperioder, og at det samlede omfang af praktik reduceres. Desuden skal varierede og mere dynamiske udformninger af praktikperiodernes indhold gøres mulige, og samtidig skal der skabes mulighed for kortere praktikperioder.

ANBEFALING 6

Følgegruppen anbefaler, at det gøres obligatorisk, at alle praktiksteder har tilknyttet en formelt uddannet praktikvejleder, og der indføres mere formaliserede prøveformer i forbindelse med praktikken.

Øget specialisering

UDFORDRING

Indførelsen af de tre milde specialiseringer med 2006-reformen har baggrund i Danmarks Evalueringssinstituts (EVA) evaluering af den daværende pædagoguddannelse fra 2003. Evalueringen anbefalede obligatoriske fordybelsesmuligheder lagt i faste rammer. Det skulle sikre, at alle studerende fik mulighed for at fordybe sig i et særligt og sammenhængende felt i både teori og praksis.¹¹

Sammenlægningen af flere pædagoguddannelser skete med 1991-reformen. Ved denne reform blev de tre hidtidige pædagoguddannelser – til henholdsvis børnehave-, fritids- og socialpædagog – lagt sammen til én. Begrundelsen var, at udviklingen på pædagogernes arbejdsmarked pegede i retning af, at den pædagogiske professions arbejde i stigende grad bryder traditionelle sektor- og faggrænser. Fordybelsesmulighederne blev i den endelige reform til specialiseringssmuligheder inden for arbejds- eller funktionsområderne *børn og unge, mennesker med nedsat funktionsevne og mennesker med sociale problemer*.

Specialiseringen indgår i pædagogikfaget, det valgte linjefag og praktikken og består af i alt 35 ECTS-point. Pædagoguddannelsen sigter mod et bredt arbejdsfelt, der stiller varierende krav til pædagogens kompetencer. Det kræver en fælles faglighed, hvor de studerende opnår blik for den grundlæggende pædagogik. De vidt forskellige og komplekse arbejds- og funktionsområder stiller i højere grad end tidligere krav til studerende og færdiguddannede pædagoger og udfordrer dermed den nuværende milde grad af specialisering i uddannelsen.

Af den nævnte evaluering fra Danmarks Evalueringssinstitut fremgår, at pædagoger skal have en generel viden om det samlede område og være i stand til at agere ud fra et helhedssyn. Samtidig skal pædagoger kunne håndtere ny specifik viden, der konstant skaber grundlag for handling på særlige områder. Dette dilemma mellem vægtningen af henholdsvis det generelle og det specifikke er blevet aktualiseret yderligere de seneste ca. 10 år i takt med det foranderlige arbejdsmarked. Der synes nu at kunne tagges et behov for mere specialisering for at imødekomme krav om øget viden i forhold til særlige pædagogiske områder.

VIDEN OG VURDERING

Rambølls evaluering viser, at intentionen med at indføre den milde specialisering til dels er lykkedes. Specialiseringen bidrager positivt til de studerendes muligheder for at arbejde i dybden med faglige problemstillinger. Ifølge evalueringen er specialiseringen retningsgivende. Den benyttes af de stu-

rende til at skabe klarhed over, hvilken type pædagog vedkommende ønsker at blive.

Evalueringen peger i retning af, at specialiseringen i høj grad kommer til udtryk som *eksemplarisk specialisering*, der primært bidrager til at skærpe de studerendes fokus på den valgte brugergruppe. Ordet eksemplarisk betyder i denne sammenhæng, at opnåede kompetencer inden for det valgte specialiseringssområde kan anvendes i forhold til øvrige målgrupper med andre samfundsmæssige, institutionelle og personlige betingelser. Specialiseringen skaber desuden øget engagement og motivation blandt de studerende, ligesom den er identitetsskabende. Specialiseringen er således retningsgivende.¹²

Alt i alt er der overordnet tilfredshed med specialiseringssformen. Størstedelen af praktikstederne giver udtryk for, at specialiseringen fremover bør organiseres i uændret form inden for rammerne af enhedsuddannelsen.

Til trods for dette indikerer evalueringen samtidig et behov for øget specialisering. Godt hvert fjerde praktiksted vurderer, at specialiseringen på uddannelsen ikke eller kun i mindre omfang sikrer de studerende de rette kompetencer. I det hele taget lader specialiseringen ikke til at bidrage til specifikke kompetencer på det valgte specialiseringssområde.

Specialiseringerne målrettet det socialpædagogiske område synes at udgøre en særlig udfordring. Både de studerende og underviserne på pædagoguddannelsen vurderer, at undervisningen som helhed især forbereder de studerende til børne- og ungeområdet. De to øvrige områder – mennesker med nedsat funktionsevne og mennesker med sociale problemer – synes ikke i samme grad at blive tilgodeset.

Det er følgegruppens vurdering, at intentionerne bag reformen om indførelse af en mild specialisering, der giver fordybelsesmuligheder, i en vis udstrækning er blevet indfriet. Følgegruppen vurderer dog samtidig, at der er behov for at gentænke specialiseringen, så den fremover i højere grad bidrager til, at de studerende også opnår begyndende analytiske kompetencer og handlingskompetencer i relation til den valgte specialisering.

Det skal således fortsat sikres, at de studerende får generel viden om hele det pædagogiske arbejdsfelt og de fælles elementer i det pædagogiske arbejde, samtidig med at de studerende får mulighed for i et øget omfang at arbejde med specifikke indsatsområder, metoder, problemstillinger og arbejdsområder.

Følgegruppen vurderer, at forudsætningerne for en øget specialisering bedst sikres ved, at der i første omgang iværksættes forsøg. Professionshøjskolerne skal således have mulighed for at lave forsøg med godkendte specialiseringer inden for fastsatte rammer.

Forsøgene kan omfatte en forøgelse af omfanget af den nuværende specialisering inden for rammerne af enhedsuddannelsen. Dette vil betyde, at uddannelsesstederne får mulighed for at planlægge og gennemføre særlige tilrettelagte uddannelsesforløb på uddannelsen, der kan afdække behovet for mere specifikke kompetencer og viden.

Professionshøjskolerne skal have mulighed for at tilrettelægge og gennemføre forsøg med fordybelse og specialiseringer, der organiseres på andre måder end efter de nuværende målgrupper, altså henholdsvis børn og unge, mennesker med nedsat funktionsevne og mennesker med sociale problemer.

Forsøgene skal også give mulighed for, at de studerende kan fordybe sig i udvalgte empiriske og teoretiske problemstillinger, pædagogiske metoder eller andre forhold, der bidrager til en øget fordybelse og specialisering inden for udvalgte pædagagogiske felter.

Uanset pædagoguddannelsens kvalitet vil uddannelsen ikke fuldt ud forberede de studerende til de helt specifikke opgaver og målgrupper, de vil møde efter endt uddannelse. Derfor er det nødvendigt, at de løbende videre- og efteruddanner sig. Dette vil fortsat udgøre et væsentligt element i en specialisering af pædagoger. Følgegruppen foreslår, at de nuværende efter- og videreuddannelsesmuligheder tilpasses, så udbuddet af disse fremover i højere grad imødekommer behovene for specialiserede pædagogiske kompetencer og viden. Det sker bedst ved en

dialog mellem uddannelsens og professionens parter inden for rammerne af den nationale strategi for velfærdsuddannelserne.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 7

Følgegruppen anbefaler en øget fordybelse og specialisering inden for rammerne af en enhedsuddannelse. Der bør igangsættes forsøg, som skal sikre en differentieret pædagogisk specialisering med fordybelse inden for et bredt spektrum af pædagogiske problemstillinger, metoder og teorier. Det anbefales, at der iværksættes et specifikt forsøg på to professionshøjskoler med et øget socialpædagogisk fokus. I tilrettelæggelsen af specialiseringerne skal bachelorprojektet samt mulighed for valgfag og særlige uddannelsesforløb indgå. Udviklingen og implementeringen af forsøgene skal desuden følges tæt og evalueres på et forskningsbaseret grundlag.

ANBEFALING 8

Følgegruppen anbefaler, at aftagere og professionshøjskolerne inden for rammerne af den nationale strategi for velfærdsuddannelserne sikrer en strategi for mere systematisk videre- og efteruddannelse af pædagoger. Denne strategi bør tage højde for behovet for uddannet specialiseret pædagogisk arbejdskraft.

TEMA 05

Ændring af linjefagene

UDFORDRING

Med reformen af pædagoguddannelsen i 2006 blev antallet af aktivitets- og kulturfag reduceret. Formålet var at give bedre fordybelsesmuligheder inden for et selvalgt område.

Før 2006 var der syv aktivitets- og kulturfag. De udgjorde 50 ECTS-point. Med reformen indførtes i stedet muligheden for at vælge ét af tre linjefag, nemlig enten *Sundhed, krop og bevægelse; Udtryk, musik og drama* eller *Værksted, natur og teknik*. Disse linjefag fylder hver 30 ECTS-point.

Det fremgår af forslaget til lov om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog fra 2006, at den tidligere uddannelse indeholdt for mange små fag inden for det

aktivitets- og kulturfaglige område. Samme konklusion var at finde i Danmarks Evalueringssinstituts evaluering fra 2003.

På uddannelsesstederne var der før reformen visse udfordringer forbundet med at tilrettelægge de enkelte aktivitets- og kulturfag. Udbuddet varierede meget fra uddannelsessted til uddannelsessted. Mens nogle uddannelsessteder udbød deciderede linjer, tilrettelagde andre aktivitets- og kulturfagene som linjefag eller valgfag. Andre uddannelsessteder igen tonede fagene i bestemte retninger eller lagde særlig vægt på visse fag.¹³

2006-reformens indførelse af linjefag skulle medvirke til at give pædagogerne kvalifikationer i dybden inden for et

smallere fagområde. Ræsonnementet var, at reduktionen af antallet af kultur- og aktivitetsfag ville styrke det enkelte fagområde med hensyn til mål, indhold og omfang.

Indførelsen af linjefag har kun i begrænset omfang bidraget til at indfri intentionerne med reformen. De praktiske elementer i aktivitets- og kulturfagene er blevet nedprioriteret til fordel for de teoretiske, hvilket udfordrer koblingen mellem teori og praksis. Dertil kommer, at linjefagene – især Værksted, natur og teknik – er for brede. Samtidig tyder noget på, at både de studerende og praktikstederne forsømmer at igangsætte og understøtte aktiviteter inden for linjefagernes områder.

VIDEN OG VURDERING

2006-reformen af pædagoguddannelsen har løftet de studerendes teoretiske faglighed. Det gælder også inden for linjefagene. De praktiske handlingsorienterede kompetencer er derimod ikke fulgt med i samme omfang.

Størstedelen af undervisere og dimittender oplever, at uddannelsens fag og faglige elementer er vægtet tilfredsstillende, og at uddannelsens struktur er passende. Det indikerer, at linjefagene har et tilpas omfang. Godt halvdelen af henholdsvis undervisere og dimittender på uddannelsen tilkendegiver dog, at linjefagene fylder for lidt på uddannelsen.¹⁴

Som nævnt udgør linjefaget *Værksted, Natur og Teknik* en særlig udfordring. Fagets brede indhold gør det vanskeligt at nå målene. Samtidig opleves det i særlig grad at være vanskeligt at kombinere værkstedsdelen med naturdelen. Faget synes derfor at indeholde uforenelige elementer. Konsekvensen er manglende faglighed på hvert af de områder, som faget skal dække.

Det er følgegruppens vurdering, at linjefagene er for brede og omfangsrigt. Samtidig dækker linjefagene ikke fuldt behovet for kompetencer på alle områder inden for fagenes rammer. Følgegruppen er undervejs i evaluerings- og

anbefalingsprocessen blevet gjort opmærksom på, at der eksempelvis er et udtalt behov for, at studerende gøres mere fortrolige med de nyeste teknologier såsom internettet, brugen af smartphones, digitalkameraer og computerspil, da dette fylder meget i den virkelighed, pædagoger skal agere i.

På den baggrund virker det naturligt, at linjefagsrækken udvides med yderligere et eller to fag. Følgegruppen finder desuden, at der – ligesom på andre dele af uddannelsen – er behov for et stærkere øvelseselement som en del af linjefagene (se tema 1). Det vil styrke de studerendes evne til selv at være udførende og til at lære fra sig og evaluere aktiviteterne.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 9

Følgegruppen anbefaler en omlægning af de nuværende linjefag. Der bør ske en reduktion af faggenes mål. Desuden bør linjefagsrækken udvides med et eller to nye linjefag, der skal sikre en optimal omlægning af de eksisterende linjefag og dække kompetencer på pædagogiske områder, der ikke bliver dækket i de nuværende fag eller kun i ringe grad dækkes.

ANBEFALING 10

Følgegruppen anbefaler, at linjefagernes relation til de øvrige fag i uddannelsen styrkes, og at de studerende som led i linjefagene får bedre muligheder for at tilegne sig handlekompetencer i det enkelte linjefag.

TEMA 06

En mere fleksibel uddannelse

UDFORDRING

Et vigtigt mål med 2006-reformen var at sikre uddannelsen en ensartethed på tværs af undervisningssteder. Ud over centralt fastsatte læringsmål for hvert fag og fagligt element kom der centrale bestemmelser for, hvornår i uddannelsen de enkelte fag og faglige elementer skal afsluttes.

Formålet med reglerne var at sikre en organisering af uddannelsen, der bl.a. gjorde det muligt at understøtte det tværprofessionelle element, som reformen også førte med sig.

Dette element skulle forberede studerende på at fungere sammen med andre faggrupper. Meget pædagogisk arbejde foregår på tværs af fagligheder. Derfor skal studerende have kendskab til og kunne arbejde sammen med fx socialrådgivere, lærere og sygeplejersker.

Pædagoguddannelsen udbydes i dag sammen med mange andre uddannelser på professionshøjskoler. Det gælder fx socialrådgivere, lærere og sygeplejersker. Derfor er rammerne – i principippet – skabt for, at der kan foregå et tværfagligt samarbejde.

Siden reformen i 2006 er der kommet mere fokus på internationaliseringen af professionsbacheloruddannelserne, bl.a. i forbindelse med Danmarks medlemskab af Bologna-processen, som er et europæisk samarbejde om videregående uddannelse, der giver de studerende bedre muligheder for at studere i udlandet. Desuden blev internationaliseringen af professionsuddannelserne skrevet ind med Lov om erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser fra 2008.

Der eksisterer en politisk målsætning om, at videregående uddannelser skal internationaliseres. Det er således regeringens målsætning, at 20 pct. af de studerende i 2020 tager på studie- og praktikophold i udlandet. Da pædagoguddannelsen, målt på optag, er den største videregående uddannelse, skal den naturligvis bidrage, hvis målet skal indfries.

I den forbindelse er det et problem, at organiseringen af pædagoguddannelsen rummer barrierer for tværprofessionel læring og internationalisering.

Mulighederne for tværprofessionelt samarbejde udfordres af, at det tværprofessionelle element ligger på forskellige semestre på de forskellige uddannelser. Desuden varierer vægten på det tværprofessionelle fra uddannelse til uddannelse.

Internationalisering af uddannelsen udfordres især af de centrale regler om, at prøver skal ligge på bestemte tidspunkter i uddannelsesforløbet. De store fag og faglige elementer udgør desuden en hindring for fleksibilitet. Både i forhold til at samarbejde med andre uddannelser og i forhold til at sende studenter ud af landet eller at modtage studerende fra udlandet. Det kan eksempelvis være udfordrende at indgå udvekslingsaftaler, der indebærer optag af udenlandske studerende på uddannelsen for ét semester, når der er faste krav om, at de studerende skal prøves i alle mål for fag, der løber over flere semestre. Endelig udgør kravet om dansk som prøvesprog en begrænsning.

VIDEN OG VURDERING

Beskrivelsen af dette temas udfordringer bygger alene på professionshøjskolernes erfaringer. De fornævnte evalueringer dækker således ikke dette felt.

Den nuværende pædagoguddannelse er organiseret i forløb, der typisk strækker sig over flere semestre. Det obligatoriske fag *Institution, Individ og Samfund* skal afsluttes med prøve på 4. semester. Det obligatoriske fag *Dansk, Kommunikation og Kultur* skal afsluttes på 5. semester. De øvrige fag afsluttes på 7. semester. Det tværprofessionelle element kan frit placeres i uddannelsesforløbet – placeringen fremgår af uddannelsesstedets studieordning. Første praktikperiode kan frit placeres på første studieår, mens anden og tredje praktikperiode er placeret på henholdsvis tredje og sjette semester.

Etableringen af professionshøjskolerne og indførelsen af krav om et tværprofessionelt element i flere af professionsbachelor-

uddannelserne har skabt forventninger om og muligheder for at arbejde på tværs. På den enkelte professionshøjskole kunne man forvente et samarbejde om undervisningens indhold, tilrettelæggelse og metoder på tværs af de forskellige uddannelser. Men målet om, at pædagogstuderende i løbet af uddannelsen skal samarbejde med studerende fra andre professionsuddannelser, er vanskeligt at indfri. Det er det blandt andet, fordi de forskellige uddannelser stiller forskellige krav til det tværprofessionelle element. I både socialrådgiveruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen er det tværprofessionelle element eksempelvis på 15 ECTS-point. I pædagoguddannelsen er det på blot 8 ECTS-point. Denne variation gør det vanskeligt for de øvrige uddannelser at samarbejde med pædagoguddannelsen om tværprofessionelle projekter, udviklingsopgaver eller andet.

På baggrund af ovenstående ønsker følgegruppen, at der sikres parallele fleksible rammer for det tværprofessionelle element. Det skal sikre, at reglerne ikke er en barriere for, at de pædagogstuderende samarbejder med studerende fra andre professionsuddannelser. Derudover vurderer følgegruppen, at omfanget af det tværprofessionelle element med fordel kan øges til det niveau, der gælder på sundhedsuddannelserne, altså 15 ECTS-point.

Desuden er der efter følgegruppens opfattelse behov for at skabe bedre vilkår for internationalisering af pædagoguddannelsen. Den faste placering af uddannelsens prøver skaber usmidige rammer for placering af fagene. Det giver udfordringer for henholdsvis de danske studerende, der ønsker at tage et studieophold i udlandet, og for de udenlandske studerende, der ønsker at tage et studieophold i Danmark.

Derfor ser følgegruppen et behov for en mere fleksibel organisering af uddannelsens fag og faglige elementer. Fleksibiliteten kan sikres ved, at uddannelsens relativt store fag organiseres i mindre afgrænsede uddannelseselementer, der løbende afsluttes. Dette skal ske på en måde, der ikke ødelægger progressionen i uddannelsen og de studerendes mulighed for at flytte mellem uddannelsesssteder.

Desuden vil en afskaffelse af kravet om dansk som prøvesprog gøre det lettere at tilrettelægge og gennemføre undervisningsforløb og prøver på fremmedsprog. Det vil skabe bedre betingelser for internationalisering af uddannelsen.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 11

Følgegruppen anbefaler, at uddannelsen gøres mere fleksibel, herunder at reglerne om prøver på faste semestre og prøvesprog afskaffes. Det vil skabe bedre rammer for tværprofessionelt samarbejde og internationalisering af uddannelsen.

Fortsat styrkelse af uddannelsens vidensgrundlag

UDFORDRING

Pædagoguddannelsens vidensgrundlag blev ikke markant ændret med reformen i 2006. Tidligere krav om forsøgs- og udviklingsarbejde blev videreført. Man fremhævede dog behovet for at inddrage nationalt og internationalt forsøgs- og udviklingsarbejde samt forskning.

Transformationen af pædagoguddannelsen til en professionsbacheloruddannelse i 2001 førte nye videnskrav med sig. Som det fremgår af formålsparagraffen i lov om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog, skal uddannelsen give den studerende et teoretisk og praktisk grundlag for at udføre arbejdet som pædagog. Vidensgrundlaget er karakteriseret ved erhvervs- og professionsbasering samt udviklingsbasering.

Professionshøjskolerne – som ikke har forskningspligt og -ret – har som sin opgave at sikre sammenhæng til relevant forskning og dermed inddrage relevante resultater fra national og international forskning. Uddannelsen skal bidrage til at anvende og formidle relevante forskningsresultater og resultater fra forsøgs- og forskningsarbejde til at sikre, at uddannelsen bygger på den nyeste viden.

I Danmarks Evalueringssinstituts evaluering af pædagog-uddannelsen fra 2003 blev uddannelsens vidensgrundlag kort berørt. Rapporten indeholdt blandt andet anbefalinger om, at alle uddannelsessteder burde arbejde bevidst med strategier for at sikre forsøgs- og udviklingsarbejder. Samtidig indeholdt den en opfordring til at etablere målrettede samarbejder med forskningsinstitutioner med henblik på, at forskning sætter tydelige spor i uddannelsesstedernes daglige virksomhed og undervisning.

I 2009 offentliggjorde professionshøjskolerne en fælles strategi for vidensbasering. Blandt andet var der forslag om samarbejde med universiteter, arbejdsmarkedets parter og faglige organisationer samt en systematisk omsættelse og formidling af tilgængelig viden. Der var også forslag om kompetenceudvikling af undervisere.¹⁵

Følgegruppen konstaterer, at de forskellige initiativer har trukket i retning af en mere vidensbaseret pædagoguddannelse, men at der fortsat er plads til forbedring. Især er der behov for at skabe klarhed over, hvordan vi får skabt et dynamisk samspil mellem forskningsbaseret viden og praksis. Samtidig er der fortsat behov for at arbejde med at inddrage forsknings- og udviklingsmiljøer i og uden for professionshøjskolerne.

VIDEN OG VURDERING.

Rambølls evaluering af pædagoguddannelsen giver ikke et entydigt billede af uddannelsens vidensbasering.

Et flertal af underviserne giver udtryk for, at de i høj grad eller meget høj grad anvender resultater af både national og international forskning i undervisningen. De giver også udtryk for, at de har indsigt i den nyeste viden om pædagogisk praksis. Også et flertal af dimittenterne er positive over for inddragelse af viden fra forskning, forsøg og praksis.

Underviserne vurderer dog samtidig, at der sker en meget sparsom inddragelse af praksis i undervisningen, og at den viden, som professionshøjskolerne skaber, anvendes for lidt.

På baggrund af dette er det svært at give et entydigt billede af, om vidensgrundlaget er styrket eller svækket på uddannelsen. Direkte adspurgt om i hvilken grad det vidensmæssige grundlag for uddannelsen er styrket efter reformen, svarer et flertal – 62 pct. – at det i høj eller nogen grad er sket. Omvendt svarer 28 pct., at det i mindre grad eller slet ikke er sket.

Det er følgegruppens vurdering, at inddragelse af forskning og udvikling er afgørende for pædagoguddannelsens kvalitet og de studerendes faglighed. Det lader til, at vidensgrundlaget overordnet set er styrket med den nye uddannelse. Og følgegruppen konstaterer, at der kommet mere fokus på teoretisk viden på uddannelsen. Det er vigtigt at sikre, at den teoretiske viden ikke finder sted på bekostning af den praktiske viden – men at de komplementerer hinanden.

På den ene side er eksplizit viden udviklet gennem systematisk brug af videnskabelige metoder, der er relevante for pædagog-området. På den anden side er der i det pædagogiske arbejde en betydelig praksisforankret viden. De to slags viden er også typisk tilgængelig i forskellige former, den første som skriftlig, generel, tilsigtet argumenteret og stringent, den anden som kropslig, social og mundtlig, kontekstafhængig og pragmatisk. De baserer sig på forskellige rationaler. Disse vidensformer må ikke udelukke hinanden. De er begge vigtige at prioritere og værdsætte i både uddannelses- og arbejdssammenhænge. Samspillet mellem vidensformerne er et vigtigt område at undersøge og reflektere i uddannelsen.

Følgegruppen vurderer, at der er behov for, at de studerende bliver mere fortrolige med at begrunde og forklare valg af handlinger på et pædagogisk, fagligt og didaktisk grundlag.

Det skal fremover være en selvfølge, at de studerende forholder sig til og inddrager den viden, som kommer fra forskning og udviklingsarbejder. Det skal bidrage til, at de evner at dele erfaringer og bliver mere refleksive om egen praksis. Derfor skal det i højere grad være en del af den pædagogfaglige identitet at være ajourført med ny forskning og nye tilgange til dannelses, udvikling, trivsel og læring, der baserer sig på et intensiveret samspil mellem praksis og forskning.

Det er følgegruppens vurdering, at kravet om det faglige niveau på uddannelsen blandt andet afhænger af evnen til at bygge på udvikling og forskning. Det er derfor af afgørende betydning, at den nyeste viden systematisk anvendes i undervisningen, og at de studerende selv gennemfører et udviklingsarbejde i løbet af uddannelsen. Der skal produceres viden på alle relevante pædagogiske områder, så videnstab på også mere specialiserede områder forhindres.

PÅ BAGGRUND AF OVENSTÅENDE ANBEFALER FØLGEGRUPPEN:

ANBEFALING 12

Følgegruppen anbefaler, at pædagoguddannelsen skal tilrettelægges således, at dens vidensgrundlag er professions-, udviklings- og forskningsbaseret, og at der indføres et lovkrav om, at forsknings-samarbejdet også skal gælde universiteterne.

ANBEFALING 13

Følgegruppen anbefaler en styrket forskning på professionens områder og et udviklingsarbejde, der i højere grad udvikles tæt på uddannelserne og målrettes uddannelsen.

- ¹ Evaluering af pædagoguddannelsen, Rambøll Management, 2012
- ² Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om uddannelse af pædagog, BEK. 706 af 23-07-2001
- ³ Pædagoguddannelsen og læreruddannelsen – redegørelse til Folketinget, Undervisningsministeriet 2004
- ⁴ Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog, bek. Nr. 220 af 27-09-2010.
- ⁵ Evaluering af pædagoguddannelsen, Rambøll Management, 2012
- ⁶ Pædagoguddannelsen, Danmarks Evalueringsinstitut, 2003
- ⁷ Undersøgelse af de pædagogstuderendes antal lektioner, BUPL, SL, PLS og DM, 2011
- ⁸ Rapport om timetal i professionshøjskolesektoren, Professionshøjskolerne Rektorkollegium, 2011
- ⁹ Professionsbacheloruddannelserne – De studerendes vurdering af studiemiljø, studieformer og motivation for at gennemføre, Anvendt KommunalForskning, 2008.
- ¹⁰ Pædagoguddannelsen og læreruddannelsen – redegørelse til Folketinget, Undervisningsministeriet 2004
- ¹¹ Pædagoguddannelsen, Danmarks Evalueringsinstitut, 2003
- ¹² Evaluering af pædagoguddannelsen, Rambøll Management, 2012
- ¹³ Pædagoguddannelsen, Danmarks Evalueringsinstitut, 2003
- ¹⁴ Evaluering af pædagoguddannelsen, Rambøll Management, 2012
- ¹⁵ Professionshøjskolerne politik for vidensbasering, Professionshøjskolerne Rektorkollegium, 2009